

SPIEKERSKORNER

Reizen door boeken Lessuggesties voor 5de en 6de leerjaar

Marc Stevens & Wilfried Luyten

Lezen is in de eerste plaats *communicatie*. Wij schrijven een tekst en u leest die. Wij zijn op dit moment de *auteurs*. Wij proberen leerkrachten te helpen hun job beter uit te oefenen. Wij hebben dus een bedoeling met deze tekst, nl. dat u er wat mee doet.

Kinderen moeten dus leren dat *iemand* dat boek schreef, de auteur, en dat die op zijn manier wat te zeggen heeft. Wanneer een boek me aanspreekt, kan ik nog andere boeken van dezelfde auteur zoeken. Soms begrijp ik beter wat er staat als ik weet wie het schreef. Een boek geschreven door een wetenschapper, zal een andere taal hantieren dan wanneer een meisje van 12 of een 'jeugdschrijver' iets op papier zet. De wetenschapper zal een andere taal hantieren, misschien een andere bedoeling hebben, een andere gedachtengang volgen, enz.

Boeken hebben een bedoeling. Een verhaal wordt dan ook anders geschreven dan een informatief boek.

Soms heb ik als *lezer* zelf een bedoeling. Een kind wil bijvoorbeeld iets weten over indianen. Dan is het handig te weten dat daarover prachtig geïllustreerde werken bestaan, met correcte uitleg erbij, of verhalen die het leven van indianen zo goed beschrijven dat je alles kan meedromen. We zullen kinderen dus ook moeten leren welke soorten boeken (teksten) er bestaan, waar je die kan vinden en hoe je elk boek best leest.

Niet elk boek ziet er hetzelfde uit, niet elk boek hanteert dezelfde taal, niet elk boek is op dezelfde manier opgebouwd ... Een boek kunnen lezen vergt nogal wat van een lezer.

In heel wat schoolboeken staan leeslesjes die de kinderen in stilte moeten lezen. Vervolgens moeten ze drie soorten vragen beantwoorden. Alsof kinderen door deze manier van werken beter leren lezen. Wanneer ik een krant of boek lees, staan die vragen er nooit bij. Het is veel interessanter dat ik mezelf een aantal vragen stel

bij het lezen van een tekst of boek. Het is ook zinvol dat ik teksten en boeken kan gebruiken om het antwoord te zoeken op vragen waar ik mee zit, of dat ik ontdek dat boeken lezen gewoon prettig kan zijn.

Kinderen worden niet vanzelf goede lezers. Ze moeten instructie krijgen om te leren lezen. Heel dikwijls gaat men ervan uit dat het scheppen van leeskansen automatisch de leescapaciteit zal verbeteren. Wij denken dat daarom de zwakste lezers meestal uit de boot vallen. Ze leerden onvoldoende hoe je echt leest. Lezen kost hen erg veel moeite. Ze geven het op zodra niemand hen ertoe verplicht. De anderen lezen wel, al werd het hun nauwelijks aangeleerd.

Kinderen moeten leren een tekst aan te pakken. Ze moeten een boek leren vastpakken, eraan beginnen, het uitlezen, ervan genieten, er iets van opsteken... Wanneer we in ons onderwijs dit alles samen laten gebeuren, spreken we van een *totaalles*. In totaallessen zijn volgens ons *leeskaarten* ontzettend belangrijk. We stelden er een tweetal op die kinderen kunnen helpen wanneer ze een boek gaan lezen of raadplegen. Een dergelijke leeskaart kan werken als een landkaart bij het op reis gaan: kinderen leren zo hun weg vinden in een boek, ze lopen minder verloren, weten beter waar naartoe. Ze kunnen dan gerichter boeken lezen en er meer van genieten.

Lezen is een heel complexe vaardigheid. Sommige kinderen leerden nooit een boek zelf kiezen. Je kan het hen stap voor stap leren. Soms botsen kinderen tijdens het lezen op moeilijke passages. Na een tweede moeilijk stuk geven ze het dan op. Je kan hen leren omgaan met moeilijke stukken tekst (soms sla ik zelf een stukje over in een boek en enkele bladzijden verder lost de moeilijkheid zich vanzelf op ...). Je kan hen leren dat er heel veel soorten boeken bestaan. Je kan hen leren kiezen. Daarvoor kunnen ze letten op het uitzicht van een boek (kaft, illustraties ...). Een boek lezen, vergt tussen de lijnen lezen, vergt fantasie...

Deze tweede soort leeslessen zijn *aspectlessen*. Ze gaan in op een onderdeel van dat ingewikkelde geheel dat lezen eigenlijk is. Eigenlijk staan ze in dienst van het totaalwerk, want daar is het ons tenslotte om te doen: leerlingen leren genieten van boeken; hen boeken op allerlei wijzen leren gebruiken. In de klas kunt u af en toe met uw leerlingen zo'n korte uitstap (of aspectles) maken, vooraleer aan het grotere leeswerk toe te komen of nadat u merkt dat kinderen met dat aspect problemen hebben (dat geldt dus niet steeds voor de hele klas).

In deze *Spiekerskornet* geven we enkele voorbeelden van aspectlessen en ronden we af met twee leeskaarten. Meer voorbeelden van aspectlessen en totaallessen vindt u in de brochure *Reizen door boeken*¹.

Grasduinen

Doel van de wandeling

kinderen op vrije momenten kans geven om in boeken te neuzen; hen trek geven in boeken

Hoe pakken we dit aan?

Eigenlijk zou elke klas een reeks goede kinderboeken moeten hebben. Wanneer er even wat tijd over is en tijdens leeslessen, zouden kinderen de kans moeten hebben gewoon wat

in boeken te grasduinen. Heel wat kinderen hebben thuis geen boeken, laat staan geschikte kinderboeken. Kinderen moeten echte leeshonger krijgen. Pas dan zullen ze spontaan naar de openbare bibliotheek stappen.

TIP *Misschien wil de plaatselijke bibliotheek voor u wel een pakket samenstellen dat u telkens een maand in de klas mag houden.*

Elke leerkracht zou jaarlijks een paar goede kinderboeken voor de eigen klasleeftijd moeten lezen. Kwestie van bijblijven. Een bibliothecaris of boekhandelaar kan u advies geven. Wij stapten zelf naar de kinderboekhandel in Mechelen en kregen wel vijftig titels mee van recente, knappe boeken.

TIP *Er bestaan boekjes die aangeven wat recent verscheen aan kinderboeken. U vindt besprekingen met korte inhoud in:*
Boek en Jeugd, NBLC (verschijnt jaarlijks).
 A. Freeman e.a.: **Makkelijk lezen. Mediagids**.
BUBI: leesverslagen kinder-en jeugdjury's, Dedalus.
Eigenlijk... zou een leerkracht een stukje deskundig moeten zijn op dat terrein en ouders kunnen adviseren.

Geef kinderen de kans zomaar een boek vast te pakken, te bekijken, weer weg te leggen, zonder dat het daarover achteraf verantwoording moet afleggen. Kinderen dwingen tot lezen helpt nauwelijks. Niet moeten, wel mogen proeven, bij beetje. Zorg wel voor verscheidenheid.

TIP *Maak een boekenhoek in uw klas. Een gezellig hoekje, waar kinderen af en toe kunnen verdwijnen in (achter) een boek. Heel dikwijls brengen kinderen boeken mee naar school en gebeurt daar weinig mee. Hoe dikwijls sleurden we als kind zelf een hele bibliotheek mee naar school, alleen maar om even wat prenten te tonen. Kans dus om kinderen te leren verder kijken. Vrij!*

Soorten boeken, een eerste terreinverkenning

Zin van deze wandeling

kinderen zelf boeken leren indelen of ordenen; criteria leren bepalen om boeken te categoriseren

Hoe pakken we dit aan?

U legt best een hele stapel boeken klaar of vraagt vooraf aan elk kind er een mee te brengen. Denk erom: niet elk kind heeft thuis geschikte boeken, misschien brachten ze allemaal verhalen mee, zorg dus zelf voor aanvulling.

Groepsopdracht (per vier kinderen een stapel boeken)

De leerkracht stelt vragen aan de klas: hoe zou je deze boeken kunnen indelen? zou je er twee stapels kunnen van maken?

Misschien delen we als volgt in:

- dikke en dunne boeken;
- boeken met prenten en zonder (en er zijn veel gradaties);
- moeilijke boeken en gemakkelijke;
- kinderboeken en andere: wel voor ons of niet, of zoals ingedeeld in de bibliotheek (A,B,C);
- leerboeken en leesboeken;
- echt gebeurd of niet (fictie, non-fictie), enz.

We maken telkens stapeltjes. Stilaan leren we indelen en *praten over* mogelijke indelingen. Kinderen zullen elk andere indelingen en criteria vermelden, naargelang hun ervaringen met boeken en hun eigen mogelijkheden. Belangrijk is dat ieder daarin erkend wordt. De indeling tussen fictie en non-fictie diepen we in wat volgt verder uit.

Fictie / non-fictie

Zin van deze wandeling

Voor kinderen is het niet steeds duidelijk in welk soort boek ze terecht zijn gekomen. Zelfs in de zesde klas kan een boek daarover verwarring zaaien: wat is echt en wat is gefantaseerd? Film en TV maken het hen ook niet gemakkelijk om dat onderscheid steeds te beseffen. Feuilletons lijken net echt en wat op het nieuws verschijnt, lijkt wel een verhaal. Kinderen spreken ook regelmatig over wat echt en niet echt is. "Het is echt waar", "Is dat een echt of namaak?", of "Je bent dood. Ben ik nu écht dood? Nee, we doen alsof."

Hoe pakken we dit aan?

De leerlingen krijgen een lijst met uitspraken. Bij elke uitspraak moeten ze zeggen of die in onze wereld kan, of niet. Enkele voorbeelden:

- ik ken een vogel die ik nog nooit zag;
- ik kom de wolf tegen en hij spreekt me aan;
- een wolf in een kooi;
- Fred Flintstone;
- de verschrikkelijke sneeuwman uit Tibet;
- de zon, midden in de nacht;
- een robot die kan praten;
- een teletijdmachine.

Deze voorbeeldjes haalden we uit eigen ervaringen en uit boeken. U kan dus best eigen voorbeelden nemen. Zo zag een van ons vorige week een tapuit. Hij had die vogel nog nooit eerder gezien, toch wist hij meteen welke het was. Hij kende hem vanuit boeken. Maar niet alles wat in boeken staat, bestaat ook echt. Zo las één van de auteurs een boek dat schijnbaar echt gebeurd was over wolven in Engeland. De schrijver liet de lezer er echt intuïtief, alles bleek namelijk verzonnen. Zo zie je maar: wat is echt?

Hetzelfde doen we nu met stukjes uit boeken. Bij een aantal teksten zal snel duidelijk zijn of het om fictie of non-fictie gaat. Bij een aantal andere fragmenten liggen de zaken anders. Soms lijkt de tekst over bijvoorbeeld echte jongens of meisjes te gaan, maar zijn deze gebeurtenissen ontsproten uit de fantasie van de schrijver. Op dat moment kan de tekst

alleen geen uitsluitel geven, maar moeten we naar het hele boek kijken, want titel, kaft, achterflaptekst, enz. verklappen ook of het om een verhaal of om realiteit gaat. Het is dus best dat u bij het tonen en bespreken van de fragmenten, de boeken ook een keertje meebrengt naar de klas.

Jacques Vos (*Meer dan feiten. Werken met het informatieve kinderboek op de basisschool*. De Ruiter, 1989) toont aan dat het onderscheid tussen fictie en non-fictie niet steeds zo goed te maken valt. Hij maakt volgend schema, dat voor kinderen echter wat moeilijk is:

fictie	op feiten gebaseerde fictie	informatief boek dat ook emotionele gebeurtenissen weergeeft	informatief boek	schoolboek; wetenschappelijk boek
--------	-----------------------------	--	------------------	-----------------------------------

Een boek leren kiezen: kennis van genres

Doel

Als je zicht hebt op de verschillende genres die er bestaan, kan je veel gericht op zoek gaan naar boeken. Van een boek is nogal vlug te zeggen tot welk genre het behoort, zodat je als lezer ook vlug weet of een boek in aanmerking komt om door jou gebruikt of gelezen te worden.

We stelden ooit zelf een indeling samen die voor kinderen verrijkend kan zijn, maar toch niet te complex. We kozen voor een indeling in tien genres:

1. *Boeken waarin je romantiek en liefde aantreft.*
2. *Boeken waarin problemen van kinderen, jouw problemen, ter sprake komen.*
3. *Boeken met veel avontuur, spanning en sensatie.*
4. *Boeken waarin je een andere, niet-bestaande wereld aantreft.*
5. *Boeken waarmee je kan lachen, gieren, schateren.*
6. *Boeken met informatie over de natuur.*
7. *Boeken met informatie over landen en mensen (en hoe ze leven).*
8. *Boeken met informatie over techniek en machines.*
9. *Boeken over kunst (schilderen, beeldhouwkunst, gebouwen, muziek, film, ...)*
10. *Boeken waarin je wat leert doen (koken, knutselen, sporten, tekenen, ...)*

De indeling *fictie* (verhaal - dat zijn criteria 1 tot 5) en *non-fictie* (criteria 6 tot 10) vormen een eerste indeling. Deze diende nog verder te worden ingedeeld.

Hoe pakken we dit aan?

De volgende stap bestaat erin bij een bepaald boek zo snel mogelijk in te schatten tot welk genre het behoort. Daarbij letten we op de titel (zakelijke titels → non-fictie), de kaft, de achterflaptekst (zegt vaak iets over de bedoeling van het boek), illustraties en enkele toevallig gekozen passages uit het boek (verhaal, feiten, ...).

Een extra opdracht bij deze wandeling bestaat erin om kinderen het indelen van boeken een keer te laten toepassen. U geeft volgende opdracht: Zoek twee boeken die om een of andere reden bij elkaar horen. Bijvoorbeeld:

- twee boeken met verhalen (fictie);
- twee boeken van een zelfde reeks (b.v. Ooggetuigen);
- boeken van eenzelfde uitgeverij (soms zie je dat duidelijk; hoe?);
- twee boeken die tot eenzelfde genre horen (b.v. allebei over natuur);
- boeken van eenzelfde auteur;
- twee boeken die over een zelfde onderwerp gaan.

Enkele voorbeelden:

- *Barsten in de muur* (E. Rodda) en *Staatsgeheim* (J. Waller), beide uitgegeven door Clavis, gaan over computerspelletjes
- *Robinson Crusoe*, uitgeverij Averbode en *Alleen op een eiland* (Th. Taylor), Lemniscaat, gaan over eenzelfde thema
- *De reisnotities van Kuifje*: Tibet, en de strip *Kuifje in Tibet*, uitgeverij Casterman. Bij de strip hoort nu dit informatieve boek over Tibet.

TIP Deze opdracht kan een taak zijn waarvoor kinderen mogen samenwerken en een week de tijd krijgen. Ze brengen dan twee bij elkaar horende boeken mee. Ze kan ook in de plaatselijke bibliotheek worden uitgevoerd.

Nabespreking

- Hoe vonden jullie die verbanden?
- Waarop heb je gelet?
- Wat heb je gedaan?

Wellicht komen hier aspecten aan bod die we nu verder zullen aanpakken: letten op kaft, achterflap, illustraties, achtergrond die de leerling al had...

Illustraties

Zin van deze wandeling

Misschien bent u verwonderd dat we het over illustraties hebben: is dat nu ook al lezen? Illustraties kunnen net als tekst informatie verschaffen, ons beïnvloeden, ons vermaken. In onze beeldcultuur worden prenten steeds belangrijker. Willen we kinderen gepast leren omgaan met boeken, dan hoort het leren kijken naar prenten en het interpreteren ervan er zeker bij.

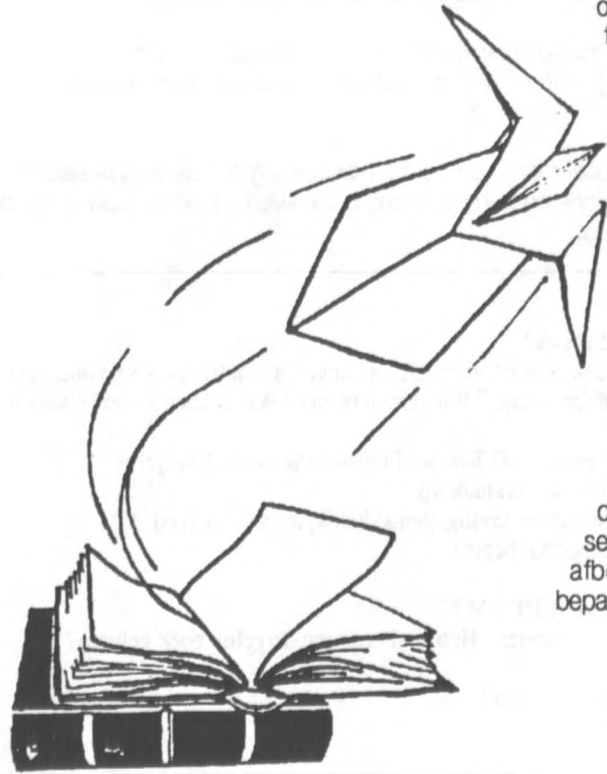
Hoe pakken we dit aan?

Kies een aantal boeken waarin illustraties voorkomen en zorg dat er van elk genre (zie vorige aspectles) er zeker één bij is. Bijvoorbeeld een kookboek, een boek over een ander land, ... De kinderen vullen volgend schema in, eerst individueel, daarna vergelijken ze in kleine groepjes.

Afbeeldingen kunnen...	Titel van het boek	Genre (soort boek)
aangeven hoe je iets moet doen		
informatie geven		
ons beïnvloeden, zodat we iets doen		
ons vermaken		
aandacht trekken		
.....		

Maakt het in deze oefeningen wat uit over welk genre boek het gaat? Jazeker, want bepaalde soorten afbeeldingen vind je exclusief in een bepaald genre van boek. Sommige zaken leg je met een afbeelding veel beter uit dan met veel tekst, b.v. hoe de Toren van Pisa eruit ziet, of hoe je maskers maakt. Afbeeldingen kunnen bedoeld zijn om ons van iets te overtuigen (vervuiling, armoede) zodat we nadenken of tot actie overgaan.

Soms zijn afbeeldingen overbodig of zelfs storend, wanneer ze b.v. te naïef zijn, herhalen wat er al staat.

Er zijn veel soorten afbeeldingen: foto's, tekeningen, kaarten, schema's, grafieken, overzichten, ... Je gebruikt elk op een andere wijze. Enkele mogelijke opdrachten:

- Laat tekst schrijven bij een afbeelding.
- Laat een afbeelding zoeken of maken bij tekst.
- Laat kinderen in boeken zoeken wat de afbeelding doet, of ze mooi is, functioneel (passend bij de tekst), b.v. denk de afbeeldingen eens weg uit een bepaald boek.

Doorheen de eerste pagina's geraken

Zin van deze wandeling

Een boek lees je niet steeds van voor naar achter. Dat is een fout die veel beginnende boekenlezers maken. Een boek moet je pakken, opendoen, inschatten, ... boeken moeten geproefd worden! Dat kan je leren.

Uit onderzoek blijkt dat de moeilijkheid van een boek in de eerste plaats niet ligt in het technisch leesniveau (AVI) of het vertrouwd zijn met de moeilijke woorden, maar wel in het kunnen meedenken van de lezer met wat er in het boek gebeurt. Een schrijver kan zijn fantasie nooit volledig onder woorden brengen. Vaak suggereert hij en even vaak moet een lezer een heleboel dingen begrijpen die niet letterlijk neergeschreven staan. Het is juist de informatie die 'tussen de regels' of 'achter de woorden' staat die een boek moeilijk maken. Die vaardigheden leer je niet van vandaag op morgen. Het kan ook niet de bedoeling zijn dat je kinderen voortdurend helpt terwijl ze een boek lezen. Wat we beogen, is dat kinderen zelfstandig tot de essentie van de tekst komen.

Hoe pakken we dit aan?

- Lees een stuk uit een boek en verwoord naar de kinderen wat u denkt en doet wanneer u zelf leest: welke vragen stelt u zich, welke bedenkingen maakt u, misschien herleest u een stukje, soms leest u wat langzamer, ...
- Laat de kinderen verwoorden wat ze bij uw leesgedrag merken.
- Laat hen zelf vragen stellen bij een tekst. Zo komen we tot de leeskaart van hiernaast.

Belangrijk voor kinderen met weinig vertrouwen is te zien dat niet van in het begin alles duidelijk hoeft te zijn. Soms moet je tien of twintig bladzijden 'doorworstelen' vooraleer een boek – of de lezer – op dreef komt.

De leeskaart die we hier introduceerden – ze zal met betrekking tot de totaallessen nog aangevuld worden – gebruiken kinderen telkens ze een boek lezen. Hopelijk gaan ze op de duur spontaan doen wat erop staat.

WAT WETEN WE AL?

- Wie of wat spelen er mee in dit boek?
- Wat weten we daar nu al allemaal over? (figuren, of dingen afzonderlijk + verhoudingen t.o.v. mekaar). Wie is het hoofdpersonage? Wie doet nog mee? Wat hebben ze met elkaar te maken?
- Waar en wanneer speelt het boek zich af? Beschrijf die wereld zo goed mogelijk.
- Is er al veel duidelijk, of blijft er veel onduidelijk?
- Op welke manier wordt er geschreven: prettig, gemakkelijk, direct, belerend, ...?
- Is dit een gewoon, of een wat speciaal begin?

WAT VERWACHTEN OF VERMOEDEN WE?

- Wat zou er nu allemaal kunnen gebeuren? Heb je al eens een dergelijk boek gelezen? Wat gebeurde daar dan wel?
- Bekijk ook even de titel. Verklapt die iets?
- Zou je dit boek willen verder lezen?

Kwartetspel: titel, flap, kaft, pagina

Doel van deze wandeling

Wat we tot nu toe leerden met elkaar verbinden in spelvorm

Hoe pakken we dit aan?

We werken met volgend materiaal: titel, flaptekst, kaft en de beginpagina van 8 kinderboeken. U maakt per 4 leerlingen telkens één spelset. In zo'n set zitten 32 fiches, nl. van elk van de 8 boeken creëert u, b.v. door te fotocopiëren, een fiche van de flaptekst, één van de titel, een derde van de beginpagina en één van de kaft. Let wel, van de kopie van de kaft dient u de titel wel onherkenbaar te maken, of weg te snijden. Hieronder een voorbeeldje van enkele kaarten:

Spelverloop

De kinderen werken per 4. Elk groepje krijgt de set van 32 kaarten. Elk kind neemt om te beginnen 5 willekeurige kaarten. Om beurt trekt men dan bij de ander of uit de resterende stapel een kaart. Kwartetten mogen afgelegd worden, maar moeten verantwoord worden, b.v. "de naam van de auteur stond in de flaptekst, de hoofdpersoon staat ook in de flaptekst én op de eerste pagina, daardoor heb ik het verband kunnen leggen."

Zich kunnen inleven in personages of situaties

Zingeving van deze wandeling

Een boek lezen en beleven veronderstelt nogal wat. Zo is het niet aangewezen om je te identificeren met slechts één figuur uit het verhaal. Inleving in verscheidene figuren garan-

deert een bredere beleving van het verhaal en wellicht ook meer inlevend vermogen in het algemeen.

Hoe pakken we dit aan?

Lees een passage voor uit: *Die zomer met Elise* (Lisette Hoogsteyns), Lannoo.

Toen hij de bocht om de pastorie voorbij was, zag hij haar bij het begin van de afdaling. Ze zette een stap achterwaarts om plaats te maken voor het naderende vee. Had ze op hem staan wachten? Kennelijk wel, want toen hij op gelijke hoogte van haar was, liep ze als vanzelfsprekend met hem mee.

'Ik heb u nodig,' begon ze meteen. 'Voor wiskunde. Madame Lala zegt dat u goed kunt rekenen.'

Hij trok de wenkbrauwen samen. Hij was nooit de beste van de klas geweest, maar ook geen achterblijver, zeker niet in rekenen.

'Ze zegt dat u me kunt helpen als ik een vraagstuk niet begrijp.'

'Laten we gewoon jij en jou tegen elkaar zeggen?' vroeg hij. 'Kom vanavond bij de rivier. Ik moet er elke avond de koeien laten grazen... Daar is het rustig.'

'Als mijn neven ons niet achterna komen.'

'Nog een week en je praat Frans als Madame Lala,' zei hij.

'Niet zo overdrijven als je vader.' Ze keek hem vanuit haar ooghoeken aan. 'Uw vader heeft veel temperament, n'est-ce-pas?'

Temperament? Wat bedoelde ze? Hij aarzelde en kreeg een onaangenaam gevoel bij de gedachte dat ze een van zijn vaders woeduitbarstingen had gehoord. De ouwe had Maman toch niet uitgescholden waar iedereen bij stond?

Ineens schoot hem de scène op het gemeentehuis door het hoofd. 'O ja,' zei hij opgelucht.

'Mijn vader was razend omdat jouw familie geen bon voor huisraad kreeg. Waar men recht op heeft, moet men krijgen, vindt hij. Heb je misschien gehoord hoe hij tegen de burgemeester tekeer is gegaan?... Maar de bon hebben jullie vast gekregen. Waar of niet? Jullie hebben zijn hart gestolen. Dat van mijn moeder trouwens ook.' Roger Vignolles wierp een snelle blik op haar luisterend gezicht. 'Maar mijn vader windt zich vlug op, dat wel,' gaf hij toe.

'Dat konden we gisteravond horen,' zei ze. 'Hij schreeuwde alsof het huis in brand stond.'

'Alsof het huis in brand stond?'

'We gooiden een paar emmers water over de keukenvloer.'

'Waarom goot je water over de vloer?'

'Om die vuile planken te schrobben, natuurlijk!' Ze lachte om de verbazing in zijn ogen.

'Maar hier wordt alleen met droge bezems geveegd? Dat wisten we niet.'

'Haalde je water uit de vergaarbak?'

'Uit de vergaarbak achter je huis. Dat mocht toch van je vader.'

'We halen er alleen water om eten klaar te maken.' Hij hoopte dat ze het zou begrijpen.

'Misschien wordt het een droge zomer. Dan is water schaars. Het vee moet kunnen drinken, dat is belangrijker dan ...'

'Een schone vloer? ... Ik denk dat je vader minder lawaai had gemaakt als we met een emmer wijn hadden geschrobd! Thuis drinken we zelden wijn. Thuis is wijn veel te duur. Maar ... Niet genoeg water? En mijn moeder die zo graag wast en poetst. Gisteren zag ze Madame Ramon. Die legde gewassen goed te drogen. Op de struiken! Daar raakt mijn moeder niet over uitgepraat. Zij wil een touw tussen twee bomen, om haar was op te hangen. Zo trots als ze is op haar witte was ...'

Hij snapte nauwelijks iets van de dingen die ze vertelde. Hij luisterde ook niet echt hoewel haar stem niet zo vaak stokte om naar Franse woorden te zoeken. Kijken naar haar was op zich al boeiend genoeg. Ze had zweetdruppeltjes op haar bovenlip en ze moest straks nog zo'n eind door de warmte. Haar wangen gloeiden maar dat kwam misschien door haar levendige manier van praten en lachen.

Haar stem drong opnieuw tot hem door. 'Elke dag wil ze lakens wassen. Om de vlooiën uit de bedden te krijgen. Vannacht heeft mijn vader vijf vlooiën gevangen, tante Louise meer dan twaalf! Als ik de beddezak van mijn grootmoeder omdraai, zie ik de beestjes overal wegspringen. Zitten alleen in de pastorie zoveel vlooiën?'

'Zoveel? Die zitten toch overal,' zei hij, een beetje verbaasd over haar vraag.

'Ha, als ik eraan denk, jeukt het overal!' Ze wreef met haar vingers in haar nek en begon onder haar rode krullen te krabben. 'We hebben nooit eerder vlooiën gezien!'

Hij keek haar met ongelovige ogen aan. 'Nooit eerder vlooiën gezien?'

'Nooit,' verzekerde ze hem met een grimas van afkeer.

'Je raakt er wel aan gewend,' dacht hij.

Ze schudde lachend het hoofd, 'Jamais de la vie!'

Nog maar enkele stappen en dan moesten ze uit elkaar gaan. Ze wachtte aan de kant van de weg tot hij met het vee aan de overkant was. Hij kon het aan de rusteloze honden overlaten om de koeien verder naar de weide te drijven, maar na een korte groet haastte Elise zich al in de richting van Montaigu.

De ochtendnevel hing niet langer meer tegen de hellingen. De zon brak aarzelend door. Nog even, dan lag de vallei weer helemaal in de schittering van het zonlicht.

Hij wist nu al dat de dag die voor hem lag, een eeuwigheid zou duren.

De kinderen herschrijven de passage vanuit het oogpunt van Elise en van Roger.

Neem een vierkleurenpen (of vier verschillende pennen).

- Noteer in het blauw: wat ziet ieder?
- Noteer in het zwart: wat denkt ieder?
- Noteer in het rood: wat voelt ieder?
- Noteer in het groen: wat doet ieder?

Elise is een Vlaams meisje dat met haar ouders op de vlucht is voor de Duitse invallers. Roger is een Franse jongen die een oogje heeft op Elise, maar die Vlamingen toch maar vreemd vindt.

Door dit soort oefeningen leren kinderen zich inleven in anderen:

- wat denkt de ander?
- wat neemt de ander waar?
- wat voelt die andere?
- wat doet hij, wat wil hij?

Af en toe kan dit gekoppeld worden aan de eigen ervaringen:

- denk ik er ook zo over?
- zag ik zo iets ook al? wat is anders?
- voelde ik me ook zo?
- zou ik ook zo handelen?

Herkenning bieden is een van de belangrijkste functies van verhalen. Kinderen uit sociaal zwakke milieus vinden die herkenning meestal onvoldoende in hun schoolboeken. Het 'normale' burgergezin staat hier meestal model. In *Later wil ik stuntman worden* kunnen deze kansarmen zich wellicht herkennen:

...
 Vijf centimeter Mars zijn snel verteerd als je zo hard werkt. Daar gaat weer een bel. Dit moet de bel voor de middagpauze zijn. Andy schiet overeind uit zijn bank.
 'Juf, soep, hoeveel kost dat?'
 Juf kijkt hem vreemd aan. 'Even geduld, Andy', zegt ze dan. 'Ik moet het huiswerk nog opgeven.' Andy schuift terug in de bank. Hij neemt zijn schoolagenda en schrijft over wat op het bord staat: Opstel: een leuke vakantiedag. Eén bladzijde.
 Je maakt het eerst in je kladschrift, en daarna schrijf je het mooi over in je huiswerkschrift', zegt de juf. Andy kauwt op zijn pen. Een leuke vakantiedag...
 'Je mag zelf een dag uitkiezen', zegt juf. 'Een uitstapje naar zee, of naar de dierentuin. Of de dag dat je hielp behangen, of dat je verhuisde ...'. Andy's gezicht klaart op. Natuurlijk! De dag dat ze verhuisd zijn! Iedereen steekt zijn spullen weg. 'Ik zie dat de meeste kinderen hun boeken al gekaft hebben', zegt de juf nog. 'Maandag moet iedereen in orde zijn.'
 Andy heeft het ook al opgemerkt. De meeste kinderen hebben prachtig kaftpapier met stripfiguren, of raceauto's. Ze lopen de klas uit, naar de refter. De juf wenkt Andy. 'Soep kost zes-honderd frank', zegt ze.
 'Wat?!' Andy slaat bijna achterover. 'Zeshonderd frank!' De juf kijkt hem geschrokken aan.
 'Euh, ja ...'

Leeskaarten

Tot slot willen we u kennis laten maken met een onmisbaar attribuut van een ervaren reiziger, met name de landkaart. Hieronder presenteren we er twee, voor verhalen en voor informatieve boeken. Het is de bedoeling dat bij het lezen van (complete) boeken, leerlingen deze kaarten steeds gebruiken, om hun reis-, of beter leesvaardigheid en leesstrategieën te ontwikkelen.

Leeskaart 1: verhalen

VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR

1. Waarom, met welke bedoeling ga ik dit boek lezen?
2. Welk soort boek ligt voor me?
 - een verhaal
 - een informatief boek? Dan neem ik de andere leeskaart.
3. Welk genre is het? (welk van de 5 soorten verhalen die we onderscheidde)
4. Ik kijk naar titel, kaft, tekeningen, flaptekst. Waarover zou het boek gaan?
5. Wat weet ik al over de inhoud?
6. Wat verwacht ik van het boek (dat het prettig is, spannend, romantisch, griezelig, moeilijk; dat het lekker lang duurt ...)
7. Ken ik de auteur? Heb ik al iets van hem/haar gelezen?

(tijdens het lezen regelmatig een keer halt houden en dan proberen om de nu volgende vragen te beantwoorden)

1. Was het een moeilijk begin?
2. Wie speelt er mee? Wat weet ik al van die figuren? Wie is de belangrijkste figuur? Wat hebben de figuren met mekaar te maken?
3. Waar en wanneer speelt het verhaal zich af? Wat weet ik al van die wereld waarin ik al lezend ben terechtgekomen?
4. Had ik verwacht dat het verhaal zo zou gaan lopen?
5. Hoe zal het verhaal nu verderlopen (en hoe zou het eindigen)?
6. Lees ik verder? Blijf ik het boek boeiend vinden? Of ... valt het boek tegen?

NA NA

1. Kan ik het boek navertellen, of zat er weinig samenhang in?
2. Kwam het boek overeen met mijn verwachtingen of was het verrassend?
3. Vond ik het plezierig om dit te lezen of helemaal niet? Hoe kwam dat dan?
4. Is mij ook al ooit zo iets overkomen?
5. Welk personage sprak me het meest aan?
6. Wil ik nog zo'n soort boek lezen?
7. Wil ik nog iets van dezelfde schrijver lezen?

VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR VOOR

1. Waarom, met welke bedoeling ga ik dit boek lezen?
2. Welk soort boek ligt voor me?
 - een informatief boek?
 - een verhaal? Dan neem ik de andere leeskaart.
3. Welk genre is het? (welk van de 5 soorten informatieve boeken die we onderscheiden)
4. Ik kijk naar titel, kapt, tekeningen, flaptekst. Waarover zou het boek gaan?
5. Wat weet ik al over de inhoud?
6. Wat wil ik te weten komen of uit het boek leren?
7. Waar ga ik zoeken in het boek? (inhoudstafel, index, woordenlijst, ...)
8. Ken ik de auteur? Heb ik al iets van hem/haar gelezen?

(tijdens het lezen regelmatig een keer halt houden en dan proberen om de nu volgende vragen te beantwoorden)

1. Vind ik gemakkelijk mijn weg in het boek?
2. Wat ben ik al te weten gekomen? Zijn mijn vragen opgelost, of ben ik al interessante informatie tegengekomen?
3. Wat weet ik al van die wereld waarin ik al lezend ben terechtgekomen?
4. Lees of zoek ik nog verder in dit boek? Blijf ik het boek boeiend vinden? Of ... valt het boek tegen?

1. Kan ik het boek (of een stuk dat ik las) navertellen, of zat er weinig samenhang in?
2. Wat ben ik nu (meer) te weten gekomen?
3. Kwam het boek overeen met mijn verwachtingen en mijn ideeën over het onderwerp of was het verrassend?
4. Klopt volgens mij wat de auteur zegt, of geloof ik niet alles en ga ik controleren wat ik nu gelezen heb?
5. Wil ik nog zo'n soort boek lezen? Wil ik verderlezen over het onderwerp?

Noot

- De brochure telt 31 pagina's en is verkrijgbaar tegen de prijs van **100 BEF** bij het VBVB (Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen), Hof ter Schrieklaan 17, 2600 Berchem, tel. 03/230.89.23, fax 03/281.22.40.*

T U S S E N D O O R

Belangstellenden van 7 tot 30 jaar kunnen in 1995 tot 10 juli deelnemen aan de jaarlijkse internationale poëziewedstrijd Soetendaelle van Jeugd en Poëzie.

In 1994 werden meer dan 14 000 gedichten voor de wedstrijd ingezonden, en ruim 8.000 gedichten werden ter begeleiding voorgelegd. Onder de laureaten werden boekenpakketten, T-shirts en poëtische affiches uitgedeeld voor een totale waarde van 1 miljoen BEF. In de 14 verschillende leeftijdsgroepen werden 32 eerste prijzen, 38 tweede prijzen, 79 derde prijzen en 308 eervolle vermeldingen toegekend. Elk van de ruim 4.000 deelnemers ontving een artistiek bladwijzertje als herinnering. In de loop van de laatste drie jaren werden meer dan 500 bekroonde gedichten in allerlei culturele en pedagogische tijdschriften in Vlaanderen, Nederland en Zuid-Afrika gepubliceerd.

Het wedstrijdreglement kan - op schriftelijk verzoek met ingesloten een antwoordpostzegel - worden aangevraagd bij

**Herman en Bernadette Vander Straeten-Biesemans, Kalkovenlaan 3,
1785 Merchtem, tel. 052/37.20.40.**

Jongeren die graag eens een mening over hun poëzie willen horen, kunnen zich tot hetzelfde adres wenden.